J. Myanmar. Acad. Arts Sci. 2019 **Vol. XVII. No. 6A**

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာမှ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ စွမ်းဆောင်ချက်မှတ်တမ်း

တင်မမနိုင် *

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် မြန်မာစာပေနယ်ပယ် စကားပြေကဏ္ဍတွင် ပါဝင်သော ရှေးဟောင်းခေါင်းလောင်းစာကို လေ့လာတင်ပြထားသော စာတမ်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ တိမ်မြုပ်လျက်ရှိသော ရှေးဟောင်းခေါင်းလောင်းစာများကို ဖော်ထုတ်တင်ပြလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာကို အလေ့လာခံအဖြစ် သတ်မှတ်၍ ခေါင်းလောင်းစာပါ အကြောင်းအရာကိုအခြေခံ၍ လေ့လာတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်း၌ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး၊ သာသနာရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ချက်များကို လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ဤစာတမ်းသည် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ စွမ်းဆောင်ချက်များကို တိကျ ခိုင်လုံသော အထောက်အထားများနှင့် လေ့လာဖော်ထုတ် တင်ပြထားသဖြင့် ရှေးဟောင်းခေါင်းလောင်းစာများကို လေ့လာလိုသူများအတွက် အထောက်အကူ ရနိုင်လိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်မိပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရ – ***ရေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာ၊ နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး၊ သာသနာရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု။***

နိဒါန်း

ရှေးဟောင်းကမ္ပည်းစာများတွင် ရှေးဟောင်းခေါင်းလောင်းစာသည် တစ်ခု အပါအဝင် ဖြစ်ပါသည်။ ရှေးဟောင်းခေါင်းလောင်းစာများသည် မြန်မာစာပေဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းများ၊ သမိုင်းဆိုင်ရာမှတ်တမ်းများ စသည်တို့အတွက် အထောက်အပံ့ကောင်းများ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုရှေးဟောင်းခေါင်းလောင်းစာများမှ ပုဂံရွှေစည်းခုံဘုရားရှိ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာသည် ကမ္ဘာ့မှတ်တမ်း အမွေအနှစ်စာရင်းဝင် ဖြစ်ပါသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာတွင် မြန်မာဘာသာ၊ မွန်ဘာသာ၊ ပါဠိဘာသာသုံးဘာသာနှင့် ကမ္ပည်းတင် ရေးထိုးထားပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် မြန်မာဘာသာနှင့် ရေးထိုးထားသော ခေါင်းလောင်းစာမှ မြန်မာ့ရာဇဝင်သမိုင်း၌ ထင်ရှားသော ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး (ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်)၏ စွမ်းဆောင်ချက်များကို မှတ်တမ်းတင်ရေးသားထားပုံကို လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ဤသို့တင်ပြရာ၌ ခေါင်းလောင်းစာတွင် ပါရှိသည့် သက္ကရာဇ်

* ဒေါက်တာ၊ တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ မြန်မာစာဌာန၊ မိတ္ထီလာတက္ကသိုလ်

(၉၁၂)ခု တပို့တွဲလဆန်း(၅)ရက် တနင်္ဂနွေနေ့ (ခရစ်နှစ် ၁၅၅၁ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁၁ ရက်)[၁] မှ သက္ကရာဇ် (၉၁၉)ခု နယုန် လပြည့်ကျော် (၁၁)ရက် တနင်္ဂနွေနေ့ (ခရစ်နှစ် ၁၅၅၇ ခုနှစ် မေလ ၂၃ ရက် တနင်္ဂနွေ) [၂] အထိကိုသာ ဖော်ပြသွားပါမည်။ ခေါင်းလောင်းစာပါ ခုနှစ်၊ လ၊ ရက် နေ့ များနှင့် မဟာရာဇဝင်ကြီး၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ မဟာရာဇဝင်သစ်တို့ပါ ခုနှစ်၊ လ၊ ရက်၊ နေ့များကို တိုက်ဆိုင်စိစစ်၍ လေ့လာဖော်ထုတ်တင်ပြသွားပါမည်။

၁။ ပုဂံညောင်ဦးမှ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်း

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းသည် ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ (၃၀) ရက်နေ့တွင် ကမ္ဘာ့မှတ်တမ်းအမွေအနှစ်စာရင်း (The International Register for the UNESCO's Memory of the World) အဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းခံခဲ့ရပါသည်။[၃] ယင်းခေါင်းလောင်းကြီးသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ စတုတ္ထမြောက် ကမ္ဘာ့မှတ်တမ်းအမွေအနှစ် (ဒြပ်ပစ္စည်း) ဖြစ်ပါသည်။

ထို့အတူ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဆုံးကမ္ဘာ့မှတ်တမ်းအမွေအနှစ် (ဒြပ်ပစ္စည်း)မှာ မန္တလေးတောင်ခြေရှိ မဟာလောကမာရဇိန်ဘုရားဝင်းအတွင်း၌ စိုက်ထူထားသော ပိဋကတ်သုံးပုံ ကျောက်စာ ၇၂၉ ချပ် ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဒုတိယမြောက် ကမ္ဘာ့မှတ်တမ်းအမွေအနှစ် (ဒြပ်ပစ္စည်း)သည် ဂျာမနီနိုင်ငံတွင် ရှိနေသည့် အလောင်းမင်းတရား ရွှေပေလွှာဟု ထင်ရှားသော သမိုင်းဝင်မှတ်တမ်း ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တတိယမြောက် ကမ္ဘာ့မှတ်တမ်းအမွေအနှစ် (ဒြပ်ပစ္စည်း)မှာ ပုဂံရှိ ပျူ၊ မွန်၊ မြန်မာ၊ ပါဠိ လေးဘာသာနှင့် ရေးထိုးထားသော ရာဇကုမာရ်ကျောက်စာ ဖြစ်ပါသည်။[၄]

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းသည် ညောင်ဦးမြို့ ရွှေစည်းခုံဘုရားအရှေ့ဘက် စောင်းတန်းအဆုံး အုတ်တိုက်အတွင်းတွင် မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။ ထိုခေါင်းလောင်းသည် အမြင့် ၃ပေ ၈လက်မ၊ လုံးပတ် ၃ပေ ၆လက်မ၊ အောက်ခြေလုံးပတ် ၁၀ပေ ၃လက်မ၊ အထူ ၆လက်မ၊ အချင်း ၁ပေ ၇လက်မ၊ ပေါင်းကိုင်းအမြင့် ၁ပေ ၇လက်မ၊ ပေါင်းကိုင်းလုံးပတ် ၁ပေ ၄လက်မ၊ လည်ပင်းလုံးပတ် ၄ပေ ၁လက်မနှင့် ခေါင်းလောင်း၏ပေါင်းကိုင်း တစ်ဖက်တစ်ချက်တွင် ဟင်္သာရုပ်

---

[၁] Than Tun, Dr., 2002, 52.

[၂] Than Tun, Dr., 2002, 59.

[၃] သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၁၇၊ ၁၇၄။

[၄] သာ၊ မောင်(ရှေးဟောင်းသုတေသန)၊ ၂၀၁၇၊ ၁၇။

တစ်ရုပ်စီ ပါရှိပါသည်။[၁] ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးခေါင်းလောင်း မျက်နှာပြင်ပေါ်တွင် မွန်ဘာသာနှင့် မြန်မာဘာသာ နှစ်မျိုး ရေးသားထားပါသည်။ ခေါင်းလောင်း၏ လည်ပင်းအထက် ပေါင်းကိုင်းအောက် ဖောင်းရစ်မျက်နှာပြင်တွင် ပါဠိဘာသာနှင့် ရေးသားထားပါသည်။ ခေါင်းလောင်းတွင် မွန်ဘာသာ ၃၅ကြောင်း၊ မြန်မာဘာသာ ၄၂ကြောင်း၊ ပါဠိဘာသာ ၅ကြောင်း ရေးသားထားပါသည်။ ခေါင်းလောင်းအလေးချိန်ကို ခေါင်းလောင်းစာတွင် ကြေးခွက် ၂၁၀၀ ဟု ရေးထိုးထား၍ ခေါင်းလောင်း၏ဘေး သစ်သားပြားပေါ်တွင် WEIGHT = 7560 lbs ဟူ၍ ရေးသားထားပါသည်။

ထိုခေါင်းလောင်းကို 'ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ခေါင်းလောင်း'၊ 'ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်း'၊ 'ကုသိုလ်တော်ခေါင်းလောင်း'၊ 'ဘုရင့်နောင် ခေါင်းလောင်း' ဟူ၍လည်း အမျိုးမျိုးခေါ်ဆိုကြပါသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် သက္ကရာဇ် ၉၁၉ ခု၊ နယုန်လပြည့်ကျော် (၁၁)ရက် တနင်္ဂနွေနေ့ (ခရစ်နှစ် ၁၅၅၇ မေ ၂၃ တနင်္ဂနွေ)[၂] တွင် ရွှေစည်းခုံဘုရားသို့ ခေါင်းလောင်းကြီးကို လှူဒါန်းခဲ့ပါသည်။

၂။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာ (မြန်မာ) အကျဉ်းချုပ်

ဂေါတမဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုပြီးသည့်နှစ်မှစ၍ (၂၀၉၄) နှစ် လွန်သောအခါ 'သီရိပရမ မဟာဓမ္မရာဇဓိရာဇ အမည်ရှိသော မြတ်သောမင်းထက်မင်းမြတ်လည်း ဖြစ်သော အရပ်ဆယ်မျက်နှာ၌ ထင်ရှားသော မင်းကြီးသည် သက္ကရာဇ် (၉၁၂)ခု တပို့တွဲလဆန်းတွင် ကေတုမတီပြည်ကြီးကို အလိုတော်ပြည့်တော်မူပါသည်။ ကုသိုလ် အဟောင်းများကိုပြင်၍ ကုသိုလ်အသစ်များကို တိုးပွားစေပါသည်။ ဘုရားရှင် သာသနာကို ချီးပင့်တော်မူပါသည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၃)ခု တော်သလင်းလကွယ်တွင် 'သရေခေတ္တရာပြည်ကြီး'ကို အောင်တော်မူပါသည်။ ကုသိုလ်များကို ပြုတော်မူခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၃)ခု တန်ခူးလဆုတ်တွင် ကြည်းတပ်ရေတပ်များနှင့် 'ဟံသာဝတီ ပြည်ကြီး'ကို ချီတော်မူပါသည်။ မင်းတရားကြီးကိုယ်တိုင် 'ဥပေါသထာ' ဆင်တော်ကို စီး၍ မွန်မင်းနှင့် ဆင်စီးချင်းထိုးတော်မူခဲ့သည်။ အောင်မြင်ပြီးနောက် ကုသိုလ်ဟောင်း များကိုပြင်၍ ကုသိုလ်အသစ်များကို တိုးပွားစေခဲ့ပါသည်။ တရားနှင့်အညီ ဖြစ်စေလို၍ ခေါင်းလောင်းသွန်းလုပ်ကာ နန်းတော်တွင်းဝယ် ဆွဲထားခဲ့သည်။ ထိုသို့အားဖြင့်

---

[၁] မြမြချို၊ ၂၀၁၀၊ ၆။

[၂] Than Tun, Dr., 2002, 59.

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ အောင်ပွဲများနှင့် ကုသိုလ်တော်များကို မှတ်တမ်းတင်ထားပါသည်။

သက္ကရာဇ် (၉၁၅)ခု တပို့တွဲလဆန်းတွင် အရှင်ဘဝရှင်သီရိပရမမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇနှင့် သီရိအဂ္ဂမဟာရာဇဒေဝီမိဖုရားကြီးတို့သည် ရတနာပြာသဒ်ထက် ဘိသိက်မင်္ဂလာပြုတော်မူပါသည်။ ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်သစ်တွင် နေတော်မူသည်။ သာသနာတော်တည်တံ့စေရန် ပိဋကတ်အစုံများကို လှူဒါန်းခဲ့သည်။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒရှိသူများနေထိုင်သော အရပ်ဒေသကို သာသနာပြန့်ပွားစေရန် တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၆)ခု တပေါင်းလဆန်းတွင် 'အဝ'ကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ အဝမင်း၊ မှူးမတ် ဆင် မြင်း လက်နက်တို့ကို သိမ်းယူ၍ ကုသိုလ်ဟောင်းများကို ပြင်ပြီး ကုသိုလ်သစ်များ တိုးပွားစေခဲ့ပြန်ပါသည်။ ရှေးလွန်လေသော မင်းဇကရာဇ်၊ အမှူးအမတ်တို့သည် ဘုရားပစ္စည်း၊ တရားပစ္စည်း၊ သံဃာပစ္စည်းတို့ စားသည်ကိုလည်း မစားရန် ဆုံးမတားမြစ်ခဲ့သည်။ မွန်၊ မြန်မာတိုင်းနိုင်ငံတို့၌ ရွှေဘုရား၊ ရွှေစေတီ၊ ရွှေဂူ၊ ရွှေဆင်းတု၊ ရွှေကျောင်း၊ ရွှေဇရပ်၊ ရွှေတန်ဆောင်းများ ဆောက်လုပ်၍ အရိယာသံဃာများဖြင့် သာသနာတော် ထွန်းပစေခဲ့သည်။

သီဟိုဠ်ကျွန်းတွင် သာသနာတော် ပျက်စီးနေ၍ ရှုရနှစ်ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော အရိယာသင်္ဃာတို့သည် ပိဋကတ်တော်အစုံကို ပင့်ဆောင်၍ ထိုဒေသတွင် သာသနာပွင့်လင်းစေခဲ့သည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ သရီရဓာတ်တော်ကို မင်းကြီးကိုယ်တိုင်ပင့်ဆောင်၍ ဟံသာဝတီသို့ပြန်လာသည်။

ရှမ်းမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိနှစ်ပြည်ထောင်သည် သာသနာတော်ကို ဖျက်ဆီးနေ၍ တိုက်ခိုက်ရန် ကြံဆောင်ခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၈)ခု နတ်တော်လဆန်းတွင် မင်းတရားကြီးနှင့် အဂ္ဂမဟေသီ မိဖုရားကြီးတို့သည် စစ်အင်္ဂါလေးပါးနှင့် ချီတော်မူသည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၈)ခု ပြာသိုလဆုတ်တွင် 'အဝ' ရွှေနန်းတော်သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၈)ခု တပို့တွဲလဆန်းတွင် အခေါပဏီ ကြည်းတပ်၊ ရေတပ်နှင့် ချီတော်မူသည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၈)ခု တပို့တွဲလဆန်းတွင် ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးသည် မိုးမိတ်၊ သီပေါ၊ ပတ္တမြားတွင်းကို အောင်တော်မူသည်။ ယခင် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအရပ်ကို မင်းတရားကြီးသိမ်းပိုက်ပြီး၍ အနာဂတ်တွင် သာသနာပွင့်လင်းရန် ကြံစည်ခဲ့သည်။

သက္ကရာဇ် (၉၁၈)ခု တပေါင်းလဆန်းတွင် သီရိဓာတ်တော် ဌာပနာ၍ စေတီတည်တော်မူသည်။ သံဃိကအလှူဖြစ်စေရန် သင်ပုတ်မြေ လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ကျောင်းဆောက်၍ သံဃာတို့အား ပရိက္ခရာရှစ်ပါးနှင့်တကွ လှူတော်မူခဲ့သည်။ သီပေါတွင် စေတီတည်သည်။ မိုးမိတ်တွင် စော်ဘွားမြေးကို စော်ဘွားအရာ အပ်နှင်း

သည်။ မိုးမိတ်၊ သီပေါတွင် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအကျင့်ကို မကျင့်ရန် သစ္စာရေတိုက်၍ ဆုံးမတော်မူခဲ့သည်။

သက္ကရာဇ် (၉၁၈)ခု တပေါင်းလဆုတ်တွင် မိုးမိတ်ကို စစ်ချီတော်မူသည်။ ထီးချိုင့်မြစ်ကို တံတားထိုး၍ စစ်သည်များကို ကူးစေသည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၉)ခု တန်ခူးလဆန်း (၁)ရက်တွင် ဘဝရှင်မင်းတရားကြီး ချီတော်မူပြီး သက္ကရာဇ် (၉၁၉)ခု တန်ခူးလဆန်း (၇)ရက်တွင် မိုးညှင်းကို အောင်တော်မူပါသည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၉)ခု တန်ခူးလပြည့်ကျော်တွင် 'မိုးကောင်း'ကို အောင်တော်မူပါသည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၉)ခု ကဆုန်လဆန်းတွင် မိုးကောင်းစော်ဘွား၊ မိုးညှင်းစော်ဘွား မှူးမတ် ဆင် မြင်း ဗိုလ်ပါ လက်နက်အားလုံး သိမ်းယူခဲ့သည်။

မိုးကောင်းစော်ဘွားကို အသက်ချမ်းသာပေးပြီး စော်ဘွားအရာ ပြန်လည် အပ်နှင်းခဲ့သည်။ မိုးကောင်း၊ မိုးညှင်း၊ သီပေါ၊ မိုးမိတ်တို့တွင် ရှမ်းသူကောင်း တစ်ယောက်သေလျှင် ကျွန်ယောကျ်ား ကျွန်မိန်းမတို့ကို သတ်၍ထည့်သော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို မကျင့်ရန် သစ္စာရေတိုက် ဆုံးမခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၉)ခု ကဆုန်လဆန်းတွင် မိုးကောင်းမှ ဘဝရှင်မင်းတရားကြီး ပြန်ကြွတော်မူခဲ့သည်။ ကေတုမတီ၊ ဟံသာဝတီ၊ သရေခေတ္တရာ၊ အဝ၊ မိုးမိတ်၊ သီပေါ၊ ပတ္တမြားတွင်း၊ မိုးကောင်း၊ မိုးညှင်း၊ ကလေး မင်းဧကရာဇ် ထီးဖြူဆောင်းမင်းအပေါင်းကို အုပ်စိုးသော မင်းကြီးဖြစ်သည်။ ရွှေစည်းခုံ ဒါယိကာဖြစ်သော ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးသည် ထုပိကာမှသည် မြေတိုင်အောင် ရွှေအပြည့် ထည့်တော်မူခဲ့သည်။ ကြေးခွက် ၂၁၀၀ အလေးချိန်ရှိသော ခေါင်းလောင်းကို သွန်းလောင်း၍ ရွှေစည်းခုံဘုရားကို ပူဇော်ခဲ့ပါသည်။ ဘုရားဆုကို တောင်းခဲ့သည်။ နောင်လာမည့် မင်းဧကရာဇ်တို့သည် သာသနာတော်ကို ချီးပင့်၍ မိမိ၏ကုသိုလ်များ ပျက်စီးသော် ပြုပြင်ပါစေဟု ဆုတောင်းခဲ့ပါသည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၉)ခု နယုန် လပြည့်ကျော်တွင် ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးသည် ခေါင်းလောင်းကို လှူဒါန်းတော်မူခဲ့ ပါသည်။

၃။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာမှ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး၏ စွမ်းဆောင်ချက်မှတ်တမ်းများ

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာတွင် ပါရှိသည့် မင်းတရားကြီး၏ နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး၊ သာသနာရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု စွမ်းဆောင်ချက်များကို ကဏ္ဍခွဲ၍ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

၃၊ ၁။ နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး စွမ်းဆောင်ချက်မှတ်တမ်း

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် တပင်ရွှေထီး နတ်ရွာစံချိန်မှစ၍ နိုင်ငံတွင်း၌ မြို့စား၊ ရွာစားအသီးသီးတို့၏ ပုန်ကန်မှုများကို ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ထိုပုန်ကန်မှုများကို မင်းတရားကြီးသည် နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး စွမ်းဆောင်ချက် ပြည့်ဝမှုများဖြင့် အနိုင်ယူနိုင်ခဲ့သည်။

မင်းတရားကြီးသည် မညီမညွတ် ပြိုကွဲနေသော မြို့ရွာများကို ညီတော်များ၊ မှူးမတ်များနှင့် တိုင်ပင်ကာ ဒလမြို့မှ အစပြု၍ တိုက်ခိုက်သိမ်းယူခဲ့ရသည်။ တပင်ရွှေထီး နတ်ရွာစံပြီး (၉)လအကြာတွင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ကေတုမတီ (တောင်ငူ)ကို တိုက်ခိုက်အောင်မြင်ခဲ့သည်။ ယင်းကို ခေါင်းလောင်းစာကြောင်းရေ(၅)တွင်–

> "သက္ကရာဇ် ၉၁၂ခု၊ တပိုဝ်တွဲလဆန်ငါရက် တနင်္ဂနွေနေ၊
> ကေတုမတီပြည်ကြီကိုဝ် အလိုဝ်တောပြည်တော်မူ၏"

ဟု ရေးထိုးထားပါသည်။ ခေါင်းလောင်းစာတွင် ရေးထိုးထားသော ကေတုမတီ (တောင်ငူ)ကို တိုက်ခိုက်အောင်မြင်သည့် 'ခုနှစ်၊ လ၊ နေ့'နှင့် ရာဇဝင်ကြီးများတွင် ရေးသားထားသော 'ခုနှစ်၊ လ၊ နေ့'များ တူညီပါသည်။ သို့သော် ခေါင်းလောင်းစာနှင့် ရာဇဝင်ကြီးများပါ ရက်စွဲအချို့ ကွဲလွဲနေပါသည်။ မဟာရာဇဝင်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၁]တွင် (၃)ရက်၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၂] နှင့် မဟာရာဇဝင်သစ် (ဒု၊တွဲ)[၃]တွင် (၇)ရက်ဟု ရေးသားထားပါသည်။ ခေါင်းလောင်းစာတွင် (၅)ရက်ဟု ရေးထိုးထား၍ ရာဇဝင်ကြီးများနှင့် ရက်စွဲကွဲလွဲနေကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

ဆက်လက်၍ မင်းတရားကြီးသည် နိုင်ငံရေးအခြေအနေအရ မငြိမ်မသက်ဖြစ်နေသည့် ဟံသာဝတီ(ပဲခူး)သို့ ရေကြောင်း၊ ကြည်းကြောင်းမှ အင်အားအလုံးအရင်းနှင့် ချီတက်ခဲ့သည်။ ဟံသာဝတီ(ပဲခူး) တိုက်ပွဲတွင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးကိုယ်တိုင် ဥပေါသထာဆင်စီး၍ မွန်ဘုရင် သမိန်ထောရာမနှင့် ဆင်စီးချင်းထိုးခဲ့သည်။ မင်းတရားကြီး၏ဆင် ဥပေါသထာသည် သမိန်ထောရာမဆင်ကို ထိုးမိသည်။ သမိန်ထောရာမစီးသော ဆင်ချစ်ချင်းလည်း ယင်းတွင်ပင် လဲလေ၏။ ဆင်တော် ဥပေါသထာလည်း လက်ယာအစွယ် တစ်ထောင်လေးသစ် ကျိုးချေ၏။[၄] မွန်ဘုရင် သမိန်ထောရာမ ထွက်ပြေးခဲ့၍

---

[၁] ကုလား၊ ဦး၊ ၁၉၆၀၊ ၂၄၉။
[၂] မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ၂၀၀၃၊ ၂၆၃။
[၃] ထွန်းညို၊ ဦး(တွင်းသင်းတိုက်ဝန်မဟာစည်သူ)၊ ၂၀၁၂၊ ၇၅။
[၄] မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ၂၀၀၃၊ ၂၇၂။

ဟံသာဝတီ(ပဲခူး)ကို မင်းတရားကြီး အောင်တော်မူခဲ့ပါသည်။ ယင်းကို ခေါင်းလောင်းစာကြောင်းရေ (၆–၇–၈)တွင်–

> “သက္ကရာဇ် ၉၁၃ခု လှိုင်ကောင်တန်ခူလဆုတ် သုံးရက် စနေနေ ကြည်အာရေအာနှင့်အကွ၊ ဟင်သာဝတီပြည်ကြီးသိုဝ်ခီတော် မူလေ၏။ အသျှင်ဘဝရှင်မင်တရာကြီ ဥပေါသထှာဟူသော ဆင်တော်စီ၍ တလိုင်မင်ဇကေရဇ်ကိုဝ် ဆင်အစွဲကျိုဝ်အောင် တိုက်၍ အောင်မြင်တော်မူ၏”

ဟူ၍ လက်ရုံးစွမ်းရည်ပြည့်ဝသော မင်းတရားကြီး၏ စစ်ရေးစွမ်းရည်တစ်ရပ်ကို တွေ့မြင်ရပါသည်။ မင်းတရားကြီး၏ စစ်ရေးစွမ်းအင်ကိုပေါ်အောင် မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ ခေါင်းလောင်းစာတွင် ရေးထိုးထားသည့် ခုနှစ်၊ လနှင့် ရာဇဝင်ကြီးများတွင် ရေးသားထားသော ခုနှစ်၊ လ တူပါသည်။ မဟာရာဇဝင်ကြီး(ဒု၊တွဲ) [၁]၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (ဒု၊တွဲ) [၂] နှင့် မဟာရာဇဝင်သစ် (ဒု၊တွဲ) [၃] တို့တွင် ‘(၆)ရက်၊ တနင်္ဂနွေနေ့’ဟု ရေးသားထားပြီး ခေါင်းလောင်းစာတွင် ‘(၃)ရက်၊ စနေနေ့’ဟု ရေးထိုးထား၍ ‘ရက်စွဲ၊ နေ့’ ကွဲလွဲမှု ရှိနေသည်ကို သိရှိရပါသည်။

မင်းတရားကြီးသည် အဝ(အင်းဝ)ကို အလိုတော်ပြည့်ပြီး မင်း၊ မှူးမတ်၊ ဆင်၊ မြင်းတို့ကို သိမ်းယူခဲ့သည်။ ယင်းကို ခေါင်းလောင်းစာကြောင်းရေ (၁၂–၁၃)တွင်–

> “သက္ကရာဇ် ၉၁၆ခုတွင် တပေါင်လဆန်နှစ်ရက် အင်္ဂါနေ အသျှင်ဘဝရှင်မင်တရာကြီ အဝကိုဝ်အလိုဝ်တော်ပြည်၏။ အဝ မင်အမှုအမတ်ဆ်မြင်နှင်တကွ လက်နက်တော်ဖြစ်”

ဟူ၍ မင်းတရားကြီးသည် စစ်ရေးစွမ်းပကား ပြည့်ဝမှုဖြင့် တိုက်ပွဲတိုင်း အောင်နိုင်ခဲ့ကြောင်း သိရှိရပါသည်။ ‘အလိုတော်ပြည့်’၊ ‘လက်နက်တော်ဖြစ်’ စသည့် အသုံးများသည် သမိုင်းမှတ်တမ်းတင်စကားပြေရေးဟန် ပီသသည်။ စာဟန် ခံ့ညားသည်။

အဝ(အင်းဝ)ကို အောင်တော်မူပြီး မင်းတရားကြီးသည် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒကျင့်သုံးနေသည့် မိုးမိတ်၊ သီပေါ၊ ပတ္တမြားတွင်းများသို့ အခေါ်ပဏ္ဏာကြည်းတပ်ရေတပ်နှင့် ချီတော်မူခဲ့သည်။ မိုးမိတ်၊ သီပေါ၊ ပတ္တမြားတွင်းများကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်နိုင်သည့် မင်းတရားကြီး၏ တိုက်ခိုက်မှုစွမ်းရည် စစ်ရေးစွမ်းရည်များကို

---

[၁] ကုလား၊ ဦး၊ ၁၉၆၀၊ ၂၅၅။
[၂] မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ၂၀၀၃၊ ၂၇၀။
[၃] ထွန်းညို၊ ဦး(တွင်းသင်းတိုက်ဝန်မဟာစည်သူ)၊ ၂၀၁၂၊ ၇၉။

သိရှိနိုင်ပါသည်။ ထိုဒေသများကို တိုက်ခိုက်အောင်မြင်သည့် ခုနှစ်၊ လ၊ ရက်၊ နေ့ များကို ရာဇဝင်ကြီးများတွင် ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပေ။

မင်းတရားကြီးသည် သက္ကရာဇ် (၉၁၈)ခု တန်ခူးလဆန်း (၇)ရက် စနေနေ့တွင် မိုးညှင်းကို အောင်တော်မူသည်။ သက္ကရာဇ် (၉၁၈)ခု တန်ခူးလပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် ကြာသပတေးနေ့တွင် မင်းတရားကြီး မိုးကောင်းကို အလိုတော်ပြည့်ကြောင်း ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ (၃၃-၃၄)တွင် ရေးထိုးထားပါသည်။ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး မိုးညှင်း၊ မိုးကောင်းသို့ ချီတက်တိုက်ခိုက် အောင်မြင်မှုများသည် မင်းတရားကြီး၏ နိုင်ငံရေးစွမ်းရည် စစ်ရေးစွမ်းရည် ထက်မြက်မှုများကို တွေ့မြင် နိုင်ပါသည်။ မိုးညှင်း မိုးကောင်းကို မင်းတရားကြီး အလိုတော်ပြည့်သည့် ခုနှစ် ၊ လ၊ ရက်၊ နေ့တို့ ရာဇဝင်ကြီးများတွင် ရေးသားထားခြင်း မရှိသည်ကို လေ့လာသိရှိရ ပါသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် နိုင်ငံတော် ပြိုကွဲနေခြင်းကို ဒလမှ စတင်၍ ပြန်လည်စည်းရုံးခဲ့ရပါသည်။ ဒေသအသီးသီးမှ မြို့စားရွာစားတို့၏ ပုန်ကန်မှုများကို စစ်ရေးစွမ်းအားဖြင့် တိုက်ခိုက်အောင်မြင်ခဲ့ပါသည်။ စစ်ရှုံးဒေသမှ မြို့စား၊ နယ်စား၊ စော်ဘွားတို့ကို အသက်ချမ်းသာပေး၍ သစ္စာခံစေခဲ့သည်။ ထိုဒေသများတွင် စစ်ရှုံးသူ တို့ကို ပြန်လည်အုပ်ချုပ်စေခဲ့ခြင်းသည် မင်းတရားကြီး၏ စည်းရုံးရေးစွမ်းရည် ထက်မြက်မှု၊ နိုင်ငံရေးအမြင်ကျယ်မှု၊ စစ်ဘုရင် မင်းတစ်ပါးပီသမှုတို့ ပါဝင်အောင် မှတ်တမ်းတင်ထားပါသည်။ စစ်တိုက်ရင်း သာသနာပြုသွားပုံကို စုစည်းတင်ပြနိုင် ခဲ့သည်။

၃၊ ၂။ သာသနာရေးစွမ်းဆောင်ချက်မှတ်တမ်း

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် နိုင်ငံကို ပြန်လည်စုစည်းရန် စစ်ပွဲများ ဆင်နွှဲရင်း တစ်ဖက်မှ ကုသိုလ်ကောင်းမှုများကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ မင်းတရားကြီးသည် စစ်ပွဲအောင်မြင်ခဲ့သည့် ဒေသများ၊ စစ်ချီရာဒေသများတွင် သာသနာရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ၊ မှားယွင်းနေသော အယူဝါဒကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းများ စသည်တို့ကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။

မင်းတရားကြီးသည် ဒလမှအခြေပြုကာ ဝါးစည်းပြေသကဲ့သို့ ပြိုကွဲနေသော နိုင်ငံကို စုစည်းရင်း ကေတုမတီ(တောင်ငူ)ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူခဲ့သည်။ ကေတုမတီကို မင်းတရားကြီး အလိုတော်ပြည့်ပြီး ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် သာသနာရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများကို ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ (၅-၆)တွင်-

> "ကေတုမတီပြည်ကြီးကိုဝ် အလိုဝ်တောပြည်တော်မူ၏။ အလိုဝ်တော ပြည်သည်ကစ၍ ကုသိုလ်အဟောင်ကိုဝ်လှ် ပြုပြန်၏။ ကုသိုလ် အသစ်ကိုဝ်လှ် များစွာပွါစေ၏။ ဖုရာသျှင်သာသနာတော်ကိုဝ် ချီပင်တော်မူ၍"

ဟူ၍ ရေးထိုးထားပါသည်။ သိမ်းပိုက်နိုင်သည်ကို အလိုတော်ပြည့်သည်ဟု သွယ်ဝိုက် ရေးဖွဲ့ထားရာ ဝင်္ကဝုတ္တိအလင်္ကာမြောက်သည်။ ဝါကျများ ချိတ်ဆက်ပုံ အဆက်အစပ် မိသည်။ ကုသိုလ်အဟောင်း၊ ကုသိုလ်အသစ် ဆိုသော အသုံးများသည် ဆိုလိုချက် ပေါ်လွင်ပြီး ယဉ်ကျေးသိမ်မွေ့ပြီး ခံ့ညားသည်။ ခေါင်းလောင်းစာတွင် ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးသည် ကေတုမတီ(တောင်ငူ)ကို အောင်တော်မူပြီး သရေခေတ္တရာ (ပြည်)ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ပြီး ကုသိုလ်ကောင်းမှုများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ယင်းကို ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ (၆)တွင်–

> "သရေခေတ္တရာပြည်ကြီးကိုဝ် အောင်တော်မူ၍။ များစွာသော ကုသိုလ် အပုံမ်ကို ပြုတော်မူပြီ"

ဟု ရေးထိုးထားပါသည်။ ထိုကုသိုလ် ကောင်းမှုများကို မဟာရာဇဝင်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၁]၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (ဒု၊တွဲ) [၂] နှင့် မဟာရာဇဝင်သစ်(ဒု၊တွဲ) [၃] တို့တွင် ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ဖော်ပြထားပါသည်။ ခေါင်းလောင်းစာတွင် မင်းတရားကြီး၏ သာသနာရေး ဆောင်ရွက်ချက်များကို တိုတိုကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ဖော်ပြထားပါသည်။

ကေတုမတီ(တောင်ငူ)နှင့် သရေခေတ္တရာ(ပြည်)တို့ကို တိုက်ခိုက်အောင်မြင်ပြီး ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဟံသာဝတီ(ပဲခူး)ကို အလိုတော်ပြည့်ခဲ့သည်။ ပဲခူးကို သိမ်းပိုက်ပြီး ကုသိုလ်အဟောင်းအပျက်များကို ပြင်စေ၍ ကုသိုလ်အသစ်တို့ကိုလည်း များစွာပွားများစေကြောင်း ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ(၈)တွင်–

> "ဟင်သာဝတီပြည်ကြီးကိုဝ် အုပ်စိုဝ်တော်မူပြီမှ၊ ကုသိုလ်အဟောင် ပျက်သှ် ကိုလှ် ပြုပြင်တော်မူ၍။ ကုသိုလ်အသစ်ကိုဝ်လှ် များစွာပွါပြန်စေ၍"

ဟူ၍ မင်းတရားကြီး၏ သာသနာရေးစွမ်းဆောင်ချက်များကို တိုတိုရှင်းရှင်း ရေးထိုး ထားပါသည်။ မဟာရာဇဝင်ကြီး (ဒု၊တွဲ)၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး(ဒု၊တွဲ)နှင့်

---

[၁] ကုလား၊ ဦး၊ ၁၉၆၀၊ ၂၅၅။
[၂] မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ၂၀၀၃၊ ၂၆၉။
[၃] ထွန်းညို၊ ဦး(တွင်းသင်းတိုက်ဝန်မဟာစည်သူ)၊ ၂၀၁၂၊ ၇၉။

မဟာရာဇဝင်သစ်(ဒု၊တွဲ) တို့တွင် ထိုသာသနာရေး စွမ်းဆောင်ချက်ကို အကျယ်တဝင့် ရေးသားထားကြောင်း လေ့လာသိရှိရပါသည်။ စာဟန်ရိုးရှင်းပြီး ဆိုလိုချက် ပေါ်လွင်သည်။ အပိုအလိုမပါသော မှတ်တမ်းစကားပြေရေးဟန် ဖြစ်သည်။

ထို့နောက် မင်းတရားကြီးသည် အဝ(အင်းဝ)ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရန် ရေကြောင်း၊ ကြည်း(ကုန်း)ကြောင်းနှင့် ချီတက်ခဲ့သည်။ အင်းဝကို အောင်မြင်ပြီးနောက် မင်းတရားကြီးသည် ကုသိုလ်အဟောင်းများကို ပြန်လည်ပြုပြင်၍ ကုသိုလ်အသစ်များကို ပြုတော်မူခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင် ရှေးက မင်းဇကရာဇ် မှူးမတ်တို့သည် ရတနာသုံးပါးအား ထောက်ပံ့သော ပစ္စည်းများ စားသုံးကြခြင်းကို မင်းတရားကြီး တားမြစ်နိုင်ခဲ့သည်။ ယင်းကို ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ (၁၃–၁၄)တွင်–

> "လွန်လေသော မင်ဇကရဇ်အမှုအမတ်တိုဝ်သ့် ဖုရာပစ္စည်း တရာပစ္စည်၊ သဃ်ပစ္စတိုကိုဝ် စာသ့်ကိုလ့် မစာနှင်ဟူ၍ လွှတ်တော်မူသ့်။"

ဟု ရေးထိုးထားခြင်းသည် မင်းတရားကြီး၏ ဘာသာသာသနာအကျိုးအတွက် ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဆောင်ရွက်ချက်ကို ရာဇဝင်ကြီးများတွင် ဖော်ပြထားခြင်း မရှိကြောင်း လေ့လာသိရှိရပါသည်။ ဘုရားပစ္စည်း၊ တရားပစ္စည်း၊ သံဃာပစ္စည်း ဆိုသော အသုံးများသည် ဆိုလိုချက်ကို တိကျပေါ်လွင်စေသည်။ ဘာသာရေးစာပေဟန် ပီသစေသည်။

မင်းတရားကြီးသည် မြန်မာပြည် တိုင်းနိုင်ငံအတွင်း သာသနာပွင့်လင်းစေရန် ဆောင်ရွက်ပြီးနောက် သိန်းဃိုကျွန်း (သီဟိုဠ်ကျွန်း)တွင် ဗုဒ္ဓသာသနာပြန့်ပွားအောင် ကြံဆောင်ခဲ့ပါသည်။ မင်းတရားကြီးသည် ရှုရနှစ်ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော အရိယာသံဃာတော်များကို ပိဋကတ်တစ်စုံနှင့် သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ သွားရောက်၍ သာသနာပြုစေခဲ့ပါသည်။ သံဃာတော်များနှင့်အတူ သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ ပျက်စီးနေသော ကုသိုလ်အဟောင်းများကို ပြုပြင်ရန် သစ်စေးသမား၊ မျက်ပါးသမား၊ ပန်းရန်၊ ပန်းချီ စသည်တို့ကို သင်္ဘောနှင့်အတူ ခေါ်ဆောင်သွားစေခဲ့ပါသည်။ ယင်းကို ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ (၁၆–၁၇)တွင်

> "သိန်ဃိုကျွန်မှာတုံသ့်လ့် သာသနာတော် ပျက်စီလေသ့်ကိုဝ် ငါပွင်လင်အောင် ကြံတော်မူ၍ ထူရနှစ်ပါပြည်စုံမ်သော အရိယာ သဃာနှင့်အကွ ပိဋကတ်တစုံမ်"

ဟု လည်းကောင်း၊ ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ(၁၈)တွင် မင်းတရားကြီး၏ သာသနာပြန့်ပွားရေး လုပ်ဆောင်ချက်များကို မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။ ခေါင်းလောင်းစာတွင် ရေးထိုးထားသော ထိုအကြောင်းအရာများနှင့် မဟာရာဇဝင်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၁]၊ မှန်နန်း မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၂]နှင့် မဟာရာဇဝင်သစ်(ဒု၊တွဲ)[၃]တို့တွင် ရေးသား ထားသော အကြောင်းအရာများကို နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင် ခေါင်းလောင်းစာပါ အကြောင်းအရာတို့က ပို၍ပြည့်စုံကြောင်း သိရှိရပါသည်။ ထိုသို့ ပြည့်စုံမှုကြောင့် ခေါင်းလောင်းစာတန်ဖိုးကို မြင့်မားလာစေပါသည်။

တစ်ဖန် မင်းတရားကြီးသည် မိုးမိတ်၊ သီပေါကို သိမ်းယူပြီး မိုးညှင်း၊ မိုးကောင်းကို အောင်တော်မူခဲ့ပြန်သည်။ မိုးမိတ်၊ သီပေါ၊ မိုးညှင်း၊ မိုးကောင်းတို့တွင် ရှမ်းသူကောင်းတစ်ယောက် သေလျှင် ကျွန်ယောကျ်ား ကျွန်မိန်းမတို့ကို သတ်၍ ထည့်သည့် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒကို ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ ထိုအယူဝါဒကို မကျင့်သုံးရန် မင်းတရားကြီးက သစ္စာရေတိုက်၍ ဆုံးမတော်မူခဲ့ကြောင်း ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ (၃၁–၃၂)တွင်–

> "မိုဝ်မိတ်သီပေါတွင်လှ်၊ သျှံသူကောင်တယောက် သေလျှင်၊
> ကျွန်ယောကျ်ာ ကျွန်မိန်းမကိုဝ်သတ်၍ ထည်သ်ကိုဝ် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ
> အကျင်ကို မကျင်နှင်ဟူ၍ ရေသစ္စာတိုက်၍ (ဆုမ္မ)တောမူသည်"

ဟု လည်းကောင်း၊ မင်းတရားကြီးသည် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒကို တိုက်ဖျက် ပြုပြင် ပေးခဲ့ကာ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် ပြန့်ပွားအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည့် မင်းကောင်း မင်းမြတ် တစ်ပါးလည်း ဖြစ်ပါသည်။ ခေါင်းလောင်းစာပါ အကြောင်းအရာများနှင့် မဟာရာဇဝင်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၄]၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၅]နှင့် မဟာ ရာဇဝင်သစ် (ဒု၊တွဲ)[၆]တို့တွင် ရေးသားထားသော အကြောင်းအရာများ တူညီမှု ရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ခေါင်းလောင်းစာ၌ အပြည့်အစုံရေးသားထားသောကြောင့် ရာဇဝင်ပါအကြောင်းအရာများကို အတည်ပြုပေးနိုင်သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် မိုးကောင်းမှအင်းဝသို့ ပြန်ကြွတော်မူခဲ့သည်။ ထို့နောက် မင်းတရားကြီးသည် အရိမဒ္ဒနပူရပြည်(ပုဂံ)ရှိ ရွှေစည်းခုံဘုရားအား

---

[၁] ကုလား၊ ဦး၊ ၁၉၆၀၊ ၂၈၅။
[၂] သတင်းနှင့်စာနယ်ဇင်း၊ ၂၀၀၃၊ ၁၉၅–၁၉၆။
[၃] ထွန်းညို၊ ဦး(တွင်းသင်းတိုက်ဝန်မဟာစည်သူ)၊ ၂၀၁၂၊ ၉၅။
[၄] ကုလား၊ ဦး၊ ၁၉၆၀၊ ၃၀၄။
[၅] မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ၂၀၀၃၊ ၃၀၈။
[၆] ထွန်းညို၊ ဦး(တွင်းသင်းတိုက်ဝန်မဟာစည်သူ)၊ ၂၀၁၂၊ ၁၀၁။

ချရားသီးမှ အောက်ခြေအထိ ရွှေအပြည့်ချစေ၍ ရွှေရောင်များ ထွန်းလင်းတောက်ပ ခဲ့ပါသည်။ မင်းတရားကြီးသည် ကြေးခွက် (၂၁၀၀) အလေးချိန်ရှိသော ခေါင်းလောင်း တော်ကြီးကို ပုဂံရွှေစည်းခုံတွင် လှူဒါန်းပူဇော်ခဲ့ပါသည်။ ယင်းကို ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ(၃၉–၄၀)တွင် ရေးထိုးထားခြင်းသည် မင်းတရားကြီး၏ သာသနာရေး စွမ်းဆောင်ချက်ကို တွေ့မြင်ရပါသည်။ ရာဇဝင်ကြီးများတွင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် သက္ကရာဇ် (၉၁၉)ခု နယုန်လပြည့်ကျော် (၁၁)ရက်၊ တနင်္ဂနွေနေ့တွင် ရွှေစည်းခုံ ဘုရားအား ခေါင်းလောင်းတော်ကြီး လှူဒါန်းခဲ့ခြင်းအကြောင်း ရေးသားထားခြင်း မရှိသည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဒုတိယမြန်မာနိုင်ငံတော်ကြီးကို စုစည်းတည်ထောင်၍ နိုင်ငံတော်တွင်း ဗုဒ္ဓသာသနာ ပွင့်လင်းစည်ပင်ရန်ကို စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင် သီဟိုဠ်ကျွန်းတွင် ဗုဒ္ဓသာသနာ ထွန်းလင်းစေရန်လည်း ကြိုးစားခဲ့သည့် မင်းတရားကြီး ဖြစ်ပါသည်။

၃၊ ၃။ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု စွမ်းဆောင်ချက်မှတ်တမ်း

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် နိုင်ငံတွင်း ပြိုကွဲမှုများကို စစ်ရေးအရ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ မင်းတရားကြီးသည် မိမိသိမ်းယူနိုင်ခဲ့သော အရပ်ဒေသ များတွင် လူမှုရေးလုပ်ငန်းများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် လုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် မင်းတရားကြီး၏ ဘိသိက်ခံ မင်္ဂလာအခမ်းအနားမှ နန်းခလေ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် မင်းတရားကြီးနှင့် မိဖုရားခေါင်ကြီးတို့၏ ရေကြောင်းခရီးစဉ်မှ လှေတော်များ၏ အပြင်အဆင် အဆောင်အယောင်တို့သည် အနုပညာလက်ရာဆိုင်ရာ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု အစဉ်အလာကောင်းများကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

မင်းတရားကြီးသည် ကေတုမတီ(တောင်ငူ)နှင့် သရေခေတ္တရာ(ပြည်)တို့ကို အောင်မြင်ပြီးနောက် ဟံသာဝတီ(ပဲခူး)ကို အောင်တော်မူခဲ့ပါသည်။ ဟံသာဝတီ (ပဲခူး)တွင် ပြည်သူများအကျိုးအတွက် မတရားမှုများဖြစ်ပါက မင်းထံသို့ ခေါင်းလောင်းထိုး တိုင်ကြားနိုင်ရန် နန်းတော်တွင်း၌ ခေါင်းလောင်းသွန်းလုပ် ချိတ်ဆွဲစေခဲ့ကြောင်းကို ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ(၉)တွင်–

> "သတ္တဝါတိုင်ကိုင် တရာနှင့်ညီစွာ ဖြစ်စေလိုဝ်၍ ခေါင်လောင်
> သွန်၍ နန်တော်တွင် ဝဲဆွဲ၍ထာ၏"

ဟူ၍ ရေးထိုးထားပါသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ မျှတသော နှလုံးသားကို ခေါင်းလောင်းစာဖြင့် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။ ထိုခေါင်းလောင်းစာအရ မင်းတရားကြီး၏

ပြည်သူ့အကျိုးပြု လူမှုရေးလုပ်ဆောင်ချက်ကိုလည်း အထင်အရှား သိမြင်စေပါသည်။ ဤသို့ ခေါင်းလောင်းစာပါ မင်းတရားကြီး၏ ပြည်သူ့အကျိုးအတွက် ဆောင်ရွက်မှုများသည် မဟာရာဇဝင်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၁]၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၂]နှင့် မဟာ ရာဇဝင်သစ်(ဒု၊တွဲ)[၃]တို့တွင် ပါဝင်သော အကြောင်းအရာများနှင့် ကွဲလွဲမှု မရှိကြောင်း သိရှိရပါသည်။

မိုးမိတ်၊ သီပေါ၊ ပတ္တမြားတွင်းတို့ကို မင်းတရားကြီး တိုက်ခိုက်အောင်မြင်တော်မူခဲ့သည်။ ထိုအရပ်ဒေသရှိ အုန်းပေါင်စော်ဘွားကြီးမြေးကို မိုးမိတ်တွင် စော်ဘွားအရာ အပ်နှင်းခဲ့သည်။ သီပေါတွင်လည်း သုံးဆယ်မင်းကို စော်ဘွားအရာ ပြန်လည်အပ်နှင်းခဲ့ကြောင်းကို ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ (၃၁)တွင်–

> "မိုဝ်မိတ်တွင်လှ် စောဖွါကြီမြေးကိုဝ် စခံစနာနှင့်တကွ စောဖွါ အရာကိုဝ် နှင်၏။ သီပေါတွင်တုံမ်သှ်လှ် သုံမ်ဆဲမင်ကိုဝ်စခံစနာ နှင့်အကွ စော်ဖွါအရာကို နှင်၏"

ဟု မင်းတရားကြီးသည် မိမိအောင်နိုင်ခဲ့သော အရပ်ဒေသမှ စော်ဘွားတို့ကို အသက်ချမ်းသာပေးခဲ့သည်။ ထို့ပြင် စော်ဘွားတို့၏ သား၊ မြေးတို့ကို စော်ဘွားအရာ အပ်နှင်းခဲ့သည်။ ထိုအချက်များသည် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ လူသားအချင်းချင်း စာနာထောက်ထားတတ်သည့် လူမှုရေးဆောင်ရွက်ချက် တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ မဟာရာဇဝင်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၄]၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (ဒု၊တွဲ)[၅]နှင့် မဟာရာဇဝင်သစ်(ဒု၊တွဲ) [၆] တို့တွင် ရေးသားထားသည့် အကြောင်းအရာများနှင့် ခေါင်းလောင်းစာပါ အကြောင်းအရာများ တူညီမှု ရှိပါသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် မိုးမိတ်၊ သီပေါ၊ ပတ္တမြားတွင်းတို့ကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ ယင်းဒေသတွင် ရှမ်းသူကောင်းတစ်ယောက် သေလျှင် ထိုသူပိုင်သည့် ကျွန်ယောကျ်ား ကျွန်မိန်းမတို့ကို သတ်၍ ထည့်ရသည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်သော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအယူဝါဒကို သမ္မာဒိဋ္ဌိဖြစ်အောင် မင်းတရားကြီးက သစ္စာရေတိုက်၍ ဆုံးမတော်မူခဲ့သည်။ ရှမ်းပြည်ရှိ ကျွန်လူတန်းစားတို့၏ အသက်ပေါင်းများစွာကို ကယ်တင်ပေးနိုင်ခဲ့ခြင်းသည် မင်းတရားကြီး လူမှုရေး ဆောင်ရွက်ချက်ကို သိမြင်နိုင်ပါသည်။

---

[၁] ကုလား၊ ဦး၊ ၁၉၆၀၊ ၂၆၆။
[၂] မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ၂၀၀၃၊ ၂၇၉။
[၃] ထွန်းညို၊ ဦး(တွင်းသင်းတိုက်ဝန်မဟာစည်သူ)၊ ၂၀၁၂၊ ၈၄။
[၄] ကုလား၊ ဦး၊ ၁၉၆၀၊ ၂၉၈။
[၅] သတင်းနှင့်စာနယ်ဇင်း၊ ၂၀၀၃၊ ၃၀၇–၃၀၈။
[၆] ထွန်းညို၊ ဦး(တွင်းသင်းတိုက်ဝန်မဟာစည်သူ)၊ ၂၀၁၂၊ ၁၀၀–၁၀၁။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဟံသာဝတီ(ပဲခူး)ကို အောင်မြင်ပြီးနောက် သက္ကရာဇ် (၉၁၅)ခုနှစ်တွင် ဘိသိက်ခံယူတော်မူပါသည်။ မင်းတရားကြီးသည် သီရိပဝရ မဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဘွဲ့ ခံယူခဲ့ပါသည်။ ထို့အတူ မိဖုရားကြီးသည် သီရိအဂ္ဂမဟာရာဇဒေဝီဘွဲ့ ရရှိပြီး မင်းတရားကြီးနှင့်အတူ ဘိသိက်ခံယူခဲ့ပါသည်။ ရတနာပြဿဒ်ထက်၌ ဘိသိက်ခံယူတော်မူခဲ့သော မင်းတရားကြီးနှင့် မိဖုရားကြီး တို့သည် အခြွေအရံ မှူးမတ်ကြီးငယ်များနှင့် တင့်တယ်လှပသော မင်္ဂလာသဘင် ပွဲတော်ကြီး ဆင်ယင်တော်မူခဲ့ပါသည်။ ထို့နောက် ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်ထက် စံမြန်းတော်မူခဲ့ကြောင်းကို ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ (၉–၁၁)တွင်–

> "အသျှင်ဘဝရှင် သီရိပဝရမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇ။ သီရိအဂ္ဂမဟာ ရာဇဒေဝီ မိဖုရာနှင့်အကွ၊ အလွန်တရာ ပွင်လင်တင်တဲစွာသော အခြွေအရွေ အမှုအမတ် အကြီအငဲမျာထက် ပွဲသဘင်မင်္ဂလာ ကြီစွာဖြစ်စေ၍ ရတနာပြတ် သတ်ဓတ်ဘိသိက်မင်္ဂလာ ခံတော် မူပြီမှ ရတနာဖြင်ပြီသော ရွှေအိမ်နှိုက်ကံ ပေါစသာတီမည်သော ကံပလာထက် နေတော်မူလျက်"

ဟု ရေးထိုးထားပါသည်။ မဟာရာဇဝင်ကြီး၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီးနှင့် မဟာရာဇဝင်သစ်တို့တွင်

> " . . .ခေမာဒ္ဒါရတံခါးဝကဝင်တော်မူ၍ နန်းတက်တော်မူသည်။ 'သီရိသုဓမ္မရာဇာ' ဟူသော အမည်ကိုလည်း ခံတော်မူသည်။ မိဖုရားခေါင်မှာ 'အဂ္ဂမဟေသီ' ဟူသော အမည်ကို ခံတော် မူသည်"[၁]

ဟု ရေးသားထားပါသည်။ ထိုအရေးအသားများအရ ရာဇဝင်ကြီးများတွင် 'ခေမာဒ္ဒါရ' တံခါးမှဝင်၍ နန်းတက်သည်ဟု သိရှိရပါသည်။ ခေါင်းလောင်းစာတွင် ရတနာပြဿဒ် ထက်၌ ဘိသိက်ခံသည်ဟု ရေးထိုးထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် ခေါင်းလောင်းစာနှင့် ရာဇဝင်ကြီးများ၏ ဖော်ပြချက်အရ ခေမာဒ္ဒါရတံခါးမှဝင်၍ ရတနာပြဿဒ်ထက်၌ ဘိသိက်ခံယူသည်ဟု ဆက်စပ်ကြည့်လျှင် ပို၍ပြည့်စုံနိုင်သည်ဟု ဆိုရပါမည်။ မင်းတရားကြီး၏ ဘိသိက်ခံမင်္ဂလာအခမ်းအနားသည် နန်းဓလေ့ယဉ်ကျေးမှု အစဉ်အလာ တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

---

[၁] ကုလား၊ ဦး၊ ၁၉၆၀၊ ၂၆၉။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် မိုးမိတ်၊ သီပေါသို့ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရန် ဟံသာဝတီ(ပဲခူး)မှ ကြီးမားတင့်တယ်သည့် လှေတပ်ကြီးနှင့် ရေကြောင်းခရီး ချီတော်မူကြောင်းကို ခေါင်းလောင်းစာ ကြောင်းရေ (၂၁–၂၅)တွင် ရေးထိုးထားပါသည်။ မင်းတရားကြီးနှင့် မိဖုရားခေါင်ကြီးတို့က ဦးပြဿဒ်၊ ပဲ့ပြဿဒ်၊ အလယ်ပြဿဒ် အဆောင်အယောင်များ ပါရှိသော အရောင်အဝါ ထွန်းလင်းတောက်ပသည့် အလျား ၃၃လံ ၂တောင် ရှိသော အတုမရှိ စူဠာမဏိ ရွှေလှေကြီးကို စီးတော်မူခဲ့သည်။ ရေကြောင်းခရီးတွင် မင်းတရားကြီး ရွှေဖောင်တော်ကို ရွှေလောင်းပဋ္ဌိဗိမာန်လှေ၊ ရွှေစဏတပင်၊ ရွှေရဲလှေ၊ ရွှေလှော်ကား ရွှေသံလှေတို့ ခြံရံ၍ မှူးမတ် စစ်သည်ပေါင်းနှင့် ချီတော်မူခဲ့ပါသည်။

မင်းတရားကြီး၏ ရေကြောင်းခရီးမှ ချီတော်မူသည့် ဖောင်တော်၊ လှေတော်များ၏ အပြင်အဆင် အဆောင်အယောင်တို့သည် မြန်မာ့နန်းတွင်းယဉ်ကျေးမှု အစဉ်အလာ တစ်ရပ်အဖြစ် ခေါင်းလောင်းစာတွင် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ပါသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဒုတိယမြန်မာနိုင်ငံတော်ကြီး တည်ထောင်နိုင်ရန် စစ်ရေးအရ လက်ရုံးရည်စွမ်းအားနှင့် နိုင်ငံတစ်ဝန်း တိုက်ခိုက်သိမ်းယူနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင် မင်းတရားကြီးသည် နှလုံးရည်ပြည့်ဝမှုဖြင့် လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန် စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ပါသည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာသည် ခေတ်တစ်ခေတ်ကို အခိုင်အမာ တည်ထောင်နိုင်ခဲ့သော ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဘုန်းလက်ရုံးစွမ်းရည်များကို သိရှိနိုင်ပါသည်။ မင်းတရားကြီးသည် ကေတုမတီ(တောင်ငူ)၊ သရေခေတ္တရာ (ပြည်)၊ ဟံသာဝတီ(ပဲခူး)၊ အဝ(အင်းဝ)တို့ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ မြန်မာပြည် အလယ်ပိုင်းတစ်လျှောက် သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် မြန်မာပြည်မြောက်ပိုင်း မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ အယူဝါဒ ကျင့်သုံးနေသော ရှမ်းစော်ဘွားတို့ပိုင် နယ်မြေများကို ဆက်လက်တိုက်ခိုက် အောင်နိုင်ခဲ့သည်။ ဘုန်းတန်ခိုး လက်ရုံးစွမ်းရည်များနှင့် ပြည့်ဝလျက်ရှိသော မင်းတရားကြီး၏ နိုင်ငံရေး စစ်ရေးစွမ်းရည်များကို သိရှိရပါသည်။

တိုက်ပွဲတိုင်း အောင်နိုင်ခဲ့သည့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် စစ်အောင်ရာ ဒေသများတွင် ဗုဒ္ဓသာသနာစည်ပင် ပွင့်လန်းအောင် စွမ်းစွမ်းတမံ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဟံသာဝတီ(ပဲခူး)ကို အလိုတော်ပြည့်ပြီးနောက် ပြည်သူ့အကျိုးအတွက် မတရားမှုများဖြစ်ပါက ခေါင်းလောင်းထိုး၍ မင်းထံတိုင်ကြားနိုင်ရန်

နန်းတွင်း၌ ခေါင်းလောင်း ချိတ်ဆွဲစေပါသည်။ စစ်အောင်ရာဒေသများမှ မြို့စား ရွာစားများ၏ အသက်ကို ချမ်းသာပေးခဲ့သည်။ ထို့နောက် သစ္စာခံစေ၍ အခွင့်အာဏာ များအား ပြန်လည်အပ်နှင်းပေးခဲ့ခြင်းသည် မင်းတရားကြီး၏ စည်းရုံးရေးအသွင်ဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့သော လူမှုရေးစွမ်းဆောင်ချက်များပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးသည် ဟံသာဝတီ(ပဲခူး)ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ပြီး ကမ္ဗောဇသာဒီ နန်းတော်သစ်ကြီးတွင် မိဖုရားခေါင်ကြီးနှင့်အတူ ဘိသိက်ခံယူခဲ့သည့် နန်းဓလေ့ ယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်ကို သိမြင်ရပါသည်။ မိုးမိတ်၊ သီပေါတို့ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရန် ချီတော်မူသည့် ခရီးစဉ်တွင် မင်းတရားကြီးနှင့် မိဖုရားခေါင်ကြီးတို့သည် တင့်တယ် လှပသည့် ဖောင်တော်ကြီးကို စီးနင်း၍ မှူးမတ်ဗိုလ်ပါအပေါင်းက ရှေ့နောက်ဝဲယာ လှေတော်များနှင့် ခြံရံ၍ လိုက်ပါခဲ့ကြသည်။ ထိုခရီးစဉ်မှ ဖောင်တော်လှေတော်တို့၏ အပြင်အဆင် အမွှမ်းအမံ အဆောင်အယောင်များသည် အနုပညာလက်ရာဆိုင်ရာ တန်ဖိုးမြင့်မားသည့် မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု အစဉ်အလာတစ်ရပ်ကို ဖော်ညွှန်းနေပါသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာပါ မင်းတရားကြီး၏ နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး၊ သာသနာရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု စွမ်းဆောင်ချက်မှတ်တမ်း များကို မဟာရာဇဝင်ကြီး (ဒု၊တွဲ)၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး (ဒု၊တွဲ)နှင့် မဟာ ရာဇဝင်သစ် (ဒု၊တွဲ)တို့နှင့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ ကြည့်ခဲ့ပါသည်။ ရာဇဝင်ကြီးများတွင် ရေးသားထားသော ခုနှစ်၊ လ၊ နေ့၊ ရက်စွဲနှင့် အကြောင်းအရာတို့ကို ရှေးဟောင်း ခေါင်းလောင်းစာနှင့် ယှဉ်တွဲကြည့်လျှင် ပို၍ပြည့်စုံတိကျခိုင်လုံသော အကြောင်းအရာ အချက်အလက်များကို ရရှိနိုင်မည်ဟု ထင်မြင်မိပါသည်။ ပုဂံရွှေစည်းခုံဘုရားရှိ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာသည် သမိုင်းတန်ဖိုး ကြီးမား လှသော စံပြုရမည့် ရှေးဟောင်းခေါင်းလောင်းစာအဖြစ် မြန်မာစာပေလောကတွင် အခိုင်အမာ ရပ်တည်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

နိဂုံး

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာတွင် မြန်မာ့ရာဇဝင် သမိုင်းကို ထွန်းပြောင်စေခဲ့သည့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး၊ သာသနာရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု စွမ်းဆောင်ချက်များကို တိကျခိုင်လုံသော အချက်အလက်များနှင့် ရေးသားတင်ပြထားပါသည်။ ထိုခေါင်းလောင်းစာမှ မင်းတရားကြီး၏ လက်ရုံးရည်၊ နှလုံးရည် စွမ်းရည်များကို မြန်မာလူမျိုးတို့ ဂုဏ်ယူအားကျအတုယူဖွယ် မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး၏ ရွှေစည်းခုံခေါင်းလောင်းစာသည် သုတရသမြောက်အောင် ရေးဖွဲ့ထားသည့် စာပေဖြစ်ရုံသာမက မြန်မာစာပေအတွက်

တိကျသေချာသည့် စာပေအထောက်အထားများကို ဖော်ထုတ်တင်ပြနိုင်သည်ဟု ထင်မြင်မိပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ကုလား၊ ဦး။ (၁၉၆၀)။ ***မဟာရာဇဝင်ကြီး(ဒုတိယအုပ်)***။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်။

စိန်မောင်ဦး၊ ဦး။ (၂၀၁၃)။ ***မြန်မာနိုင်ငံလက်ရွေးစင်ရှေးဟောင်းခေါင်းလောင်းစာများ***။ ရန်ကုန်၊ သန်းထိုက်ရတနာပုံနှိပ်တိုက်။

တိုးလှ၊ ဦး(တည်းဖြတ်)။ (၂၀၀၆)။ ***ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်အရေးတော်ပုံမော်ကွန်းဥဒါန်း***။ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်။

ထွန်းညို၊ ဦး(တွင်းသင်းတိုက်ဝန်မဟာစည်သူ)။ (၂၀၁၂)။ ***မဟာရာဇဝင်သစ်(တောင်ငူဆက်) ဒုတိယတွဲ (တ-ကြိမ်)***။ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်။

မြမြချို။ (၂၀၁၀)။ ***ရှေးဟောင်းမွန်ခေါင်းလောင်းစာမှ လေးနက်ခိုင်မာသည့် စံပြုဖွယ်စာပေ အထောက်အထားများ***။ ရန်ကုန်၊ သီတာပုံနှိပ်တိုက်။

မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ဒုတိယတွဲ (သတ္တမ-ကြိမ်)။ (၂၀၁၃)။ ရန်ကုန်၊ ပြန်ကြားရေးဝန်ကြီးဌာန၊ သတင်းနှင့်စာနယ်ဇင်းလုပ်ငန်း။

သာ၊ မောင်(ရှေးဟောင်းသုတေသန)။ (၂၀၁၇၊ နိုဝင်ဘာလ-၇)။ "မြန်မာနိုင်ငံ၏စတုတ္ထမြောက်ကမ္ဘာ့မှတ်တမ်းအမွေအနှစ်"။ ***မြန်မာ့အလင်းသတင်းစာ***။ ၁၇။

သန်းထွန်း (ဒေါက်တာ-)။ (၂၀၁၇)။ ***တောင်ငူဆက် ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင် ဘုရင့်နောင်နှင့် ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်***။ ရန်ကုန်၊ Bagan Princess Publication။

Than Tun, Dr. (2002). ***The English-Myanmar Calendar of The Second Millennium A.D. Sixteenth Century.*** *Yangon: University of Yangon, Department of History.*